

УНИВЕРЗИТЕТ „Св. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“
ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ „ЈУСТИНИЈАН ПРВИ“ – СКОПЈЕ

ГОДИШНИК

НА ПРАВНИОТ ФАКУЛТЕТ
„ЈУСТИНИЈАН ПРВИ“ ВО СКОПЈЕ

ANNUAIRE
DE LA FACULTÉ DE DROIT
„JUSTINIANUS PRIMUS“ DE SKOPJE

ВО ЧЕСТ НА
ПРОФ. Д-Р МАРЈАН МАРЈАНОВСКИ

СКОПЈЕ 2017

УНИВЕРЗИТЕТ „СВ.КИРИЛ И МЕТОДИЈ“
L'UNIVERSITE "ST CYRILLE ET METHODE" – SKOPJE

ГОДИШНИК
НА ПРАВНИОТ ФАКУЛТЕТ
„ЈУСТИНИЈАН ПРВИ“ ВО СКОПЈЕ

ГОДИШНИК	TOM 56	СКОПЈЕ SKOPJE	2017
----------	--------	------------------	------

ANNUAIRE
DE LA FACULTE DE DROIT
"IUSTINIANUS PRIMUS" DE SKOPJE

РЕДАКЦИСКИ ОДБОР

Главен и одговорен уредник
Проф. д-р Родна Живковска (Р. Македонија)

Уредувачки одбор

проф. д-р Арсен Јаневски (Р. Македонија)
проф. д-р Јадранка Дабовиќ Анастасовска (Р. Македонија)
проф. д-р Мелиха Павлиќиќ (Р. Босна и Херцеговина)
проф. д-р Татјана Јосиповиќ (Р. Хрватска);
проф. д-р Радмила Ковачевиќ - Куштримовиќ (Р. Србија)
проф. д-р Зоран П. Рашовиќ (Р. Црна Гора);
проф. д-р Душко Мелиќ (Р. Босна и Херцеговина)
проф. д-р Кристи Јесел - Холст (Р. Германија)

Секретар
проф. д-р Тина Пржеска

Правен факултет „Јустинијан Први“
Ул. Гоце Делчев 96 1000 Скопје, Република Македонија

Лектура:
Софија Чолаковска - Поповска
Валентина Бачваровска

Печати: МАР-САЖ Скопје

Тираж - 150

Објавувањето на овој Годишник и подготовката на трудови чии што автори се вработени на Правниот факултет „Јустинијан Први“ - Скопје е во рамки на Проектот “Евроинтеграција на општествениот, правниот и политичкиот систем на Република Македонија”.

УНИВЕРЗИТЕТ „СВ.КИРИЛ И МЕТОДИЈ“
ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ „ЈУСТИНИЈАН ПРВИ“ – СКОПЈЕ

ГОДИШНИК
НА ПРАВНИОТ ФАКУЛТЕТ
„ЈУСТИНИЈАН ПРВИ“ ВО СКОПЈЕ
ANNUAIRE
DE LA FACULTE DE DROIT
"IUSTINIANUS PRIMUS" DE SKOPJE

ВО ЧЕСТ НА
ПРОФ. Д-Р МАРЈАН МАРЈАНОВСКИ

СКОПЈЕ 2017

2. „Поопшестествување на недвижностите во правниот систем на СРМ“, Битола, 1980;
3. „Заложно право во новото имотно право на СФРЈ“, Скопје 1981;
4. „Заложното право во идниот Републички закон за сопственостите и другите стварио-правни односи“, Скопје, 1983;
5. „Некои начелни забелешки на предлогот за донесување Закон за општествените организации и здруженијата на граѓаните“, Скопје;
6. „Практикум за општиот дел од имотното право“, монографија, 1983.

СОДРЖИНА

ЗА ЖИВОТОТ И ДЕЛОТО НА ПРОФ. Д-Р МАРЈАН МАРЈАНОВСКИ	VII
ТЕМИ ОД ОБЛАСТА НА ГРАЃАНСКОТО ПРАВО	1
1. д-р Гале Галеv, д-р Неда Здравева ПРАВДАТА И СПРАВЕДЛИВОСТА КАКО ВРЕДНОСНИ ПРИНЦИПИ НА ПРАВОТО	3
2. д-р Димитар Гелеv ВЛАДЕНИЕ ПРОБЛЕМАТИЗИРАЊЕ НА ЗАКОНСКАТА ДЕФИНИЦИЈА	19
3. д-р Јадранка Дабовиќ-Анастасовска, д-р Ирена Гавриловиќ АВТОРСКОПРАВНА ЗАШТИТА НА ФИЛМСКИТЕ ДЕЛА: СО ПОСЕБЕН ОСВРТ НА ДОГОВОРОТ ЗА ФИЛМСКО ДЕЛО	45
4. д-р Ванчо Ѓорѓиеv, д-р Ѓорѓи Ѓорѓиеv БЕСПРАВНИ ОБЈЕКТИ СО ВРЕМЕНСКА ДЕТЕРМИНАЦИЈА НА ГРАДЕЊЕ И ДЕН ПОСЛЕ ТОА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	63
5. д-р Родна Живковска ДЕРОБИТУМ ВО РИМСКОТО ПРАВО	79
6. д-р Татјана Зорска-Камилковска ОДЕМАЊЕ И ВРАКАЊЕ НА ДЕЛОВНАТА СПОСОБНОСТ	93
7. д-р Арсен Јаневски ВРАКАЊЕ ВО ПОРАНЕШНА СОСТОЈБА И ПОВТОРУВАЊЕ НА ПОСТАПКАТА ПРОТИВ РЕШЕНИЕ КОЕ ГО ДОНЕЛ ПОТАР ВРЗ ОСНОВА НА ВЕРДОСТОЈНА ИСПРАВА	113
8. д-р Виктор Камилоски, д-р Катерина Касанинова, д-р Родна Живковска ПРАВЕН ТРЕТМАН КАЈ ПАЦИЕНТИ ПОВРЕДЕНИ ВО СООБРАКАЈНИ НЕЗГОДИ	131
9. д-р Дејан Мишовиќ, д-р Ангел Ристов ПРАВНИОТ СТАТУС НА СЕМЕЊНИОТ ДОМ ВО МАКЕДОНСКОТО И СПОРЕДБЕНОТО СЕМЕЈНО ПРАВО	143
10. д-р Гордана Станковиќ СУПСТИТУИСАЊЕ САСЛУШАЊА СВЕДОЖА ПИСАНОМ ИЗЈАВОМ И ТОНСКИМ ИЛИ ОПТИЧКИМ ЗАПИСОМ	161
11. д-р Тина Пуржеска НАСТАНОК НА ПРАВНОТО ДЕЛО	175
12. д-р Емили Зелезли, м-р Нагип Зелезли СЛОБОДАТА НА ДОГОВАРАЊЕТО КАКО ОСНОВЕН ПРИНЦИП НА ДОГОВОРНОТО ПРАВО	195

13. д-р Елена Игњовска ПРЕДВИЗВИДИТЕ ОД НОВАТА РЕГУЛАТИВА ЗА СУРОГАТ МАЈЧИНСТВО ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	207	25. д-р Влaдо Поповски СОВЕТСКАТА БАЛКАНСКА ПОЛИТИКА МЕГУ ДВЕТЕ СВЕТСКИ ВОЛНИ	401
14. д-р Милка Раковчиќ ПРИНЦИПОТ НА КОНТРАДИКТОРНОСТ ВО ПАРНИЧНАТА ПОСТАПКА ВО СВЕТЛО НА ПРАКТИКАТА НА ЕВРОПСКИОТ СУД ЗА ЧОВЕКОВИ ПРАВА	223	26. д-р Мелина Гризо, д-р Јован Ананиев СЛОБОДНАТА СОЛУНСКА ЗОНА: ЕКОНОМСКИ И ПОЛИТИЧКИ СОГЛЕДУВАЊА	415
15. м-р Тајјана Штерцова ПОВЕКЕСТЕПЕНИ АРБИТРАЖНИ КЛАУЗУЛИ	241	27. д-р Александра Деаноска, д-р Елена Мујоска Трпевска ЗА НЕКОИ АСПЕКТИ НА ПСИХИЧКОТО ВОЗНЕМИРУВАЊЕ НА РАБОТНОТО МЕСТО ВО СПОРЕДБЕНОТО ПРАВО И ВО МАКЕДОНСКОТО ЗАКОНОДАВСТВО	429
16. д-р. Romana Matanovac Vučković, д-р. Hano Ernst OVRHA NA PATENTU	257	28. д-р Даниела Блажевска УРЕДНИКОТ КАКО ЛИДЕР И КОМУНИКАТОР	445
ТЕМИ ОД ДРУГИ ОБЛАСТИ НА ПРАВОТО И ТЕМИ ПОВРЗАНИ СО ПРАВОТО	279	29. д-р Олга Кошевска МАЛОЛЕТНИЧКИОТ КАЗНЕН СИСТЕМ ВО КОНТЕКСТ НА ТЕОРЕТСКИТЕ АМБИЦИИ НА МЕДИЈАЦИЈАТА	455
17. д-р Рената Дескоска ПРИВАТНОСТ – ПРАВО ИЛИ ИЛУЗИЈА?!	281	30. д-р Елена Михајлова ПОИМНО ОПРЕДЕЛУВАЊЕ НА ДЕЛАТА ОД ОМРАЗА	465
18. д-р Тони Дескоски, д-р Вангел Доковски ПОДРАЧЈЕ НА ПРИМЕНА НА РЕГУЛАТИВАТА БРИСЕЛ I	295	31. д-р Елена Нешовска Косева ОДАНОЧУВАЊЕ НА ФИНАНСИСКИТЕ ТРАНСАКЦИИ ВО ЕВРОПСКАТА УНИЈА: МИТ ИЛИ РЕАЛНА МОЖНОСТ?	475
19. д-р Мишо Докмановиќ ШЕЕСЕТ ГОДИНИ ИЗУЧУВАЊЕ НА ИСТОРИЈАТА НА ПРАВОТО НА ПРАВНИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ (1951-2011 ГОДИНА)	315	32. д-р Биљана Петревска ПОИМ ЗА РИЗИК И ВИДОВИ РИЗИЦИ ВО БАНКАРСКОТО РАБОТЕЊЕ	487
20. д-р Тања Каракамишева-Јовановска ЗА ПОТРЕБАТА ОД СОЗДАВАЊЕ СТРАТЕГИЈА ЗА ЈАВНА ДИПЛОМАТИЈА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	331	33. д-р Јана Проданова МОБИЛНИОТ ТЕЛЕФОН И НЕГОВАТА УЛОГА КАКО УРЕД ЗА КУПУВАЊЕ ПРОИЗВОДИ И УСЛУГИ	497
21. д-р Кики Милцова Пољавиќ ГНЕВ НА ПЛАНЕТАТА ЗЕМЈА СКОПСКИ ЗЕМЈОТРЕС 1963-2013	343	34. д-р Ирина Рајчиновска Пандева МОДЕРНИЗАЦИЈАТА ВО ТУРСКАТА ПОЛИТИЧКА ИСТОРИЈА	507
22. д-р Весна Пенковска, м-р Александар Јосимовски КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА НА ОДАНОЧУВАЊЕ НА НАСЛЕДСТВОТО ВО ДРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА И ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	353	35. д-р Драги Рашковски СИСТЕМИТЕ ЗА ЕЛЕКТРОНСКО ГЛАСАЊЕ ВО СПОРЕДБА СО ДРУГИТЕ ВИДОВИ ЕЛЕКТРОНСКИ СИСТЕМИ ШТО СЕ КОРИСТАТ ВО СЕКОЈДНЕВНИОТ ЖИВОТ	521
23. д-р Тајјана Петровска, м-р Лепосава Огњаноска ПОГЛАВЛЕТО 23 ОД ACQUIS COMMUNAUTAIRE ВО КОНТЕКСТОТ НА ПОЛИТИКАТА НА УСЛОВЕНОСТ ЗА ИНТЕГРАЦИЈА ВО ЕУ / CHARTER 23 OF THE ACQUIS COMMUNAUTAIRE IN THE CONTEXT OF THE EU CONDITIONALITY POLICY	371	36. д-р Дарко Спасевски ПРАВНА УРЕДЕНОСТ НА ВИШТА СИЛА ВО МАКЕДОНСКОТО И СПОРЕДБЕНОТО ТРГОВСКО ДОГОВОРНО ПРАВО	531
24. д-р Биљана Поповска, д-р Ивљанка Додовска ОДНОСОТ НА КОМУНИСТИЧКИТЕ ПАРТИИ НА БАЛКАНОТ И МАКЕДОНСКОТО ПРАШАЊЕ (СО ПОСЕБЕН ОСВРТ НА ОДНОСОТ НА КПЛ КОН МАКЕДОНСКОТО ПРАШАЊЕ)	391	37. д-р Александар Љ. Спасов, д-р Јасна Бачовска-Недик КЛАСИЧЕН ПОИМ НА ВНАТРЕШНИОТ ДРЖАВЕН СУВЕРЕНИТЕТ	553

38. д-р Јагода Стојковиќ ПРАВОТО НА ЛУЏЕТО КОЈ НЕ ПУШАТ ДА СЕ ЗАШТИТАТ ОД ПАСИВНО ПУШЕЊЕ	569
39. д-р Перо Бошков СТЕЧАЈНИОТ УПРАВНИК - ОРГАН НА СТЕЧАЈНАТА ПОСТАЈКА - ПРАВНИ АСПЕКТИ	577
40. м-р Јулино Стојковски ХУМАНИТАРНАТА ИНТЕРВЕНЦИЈА И КРИЗАТА ВО СЕРБИЈА	587

НАСТАНОК НА ПРАВНОТО ДЕЛО

1.01 Изврва научна статија

Правното дело во цивилната доктрина се дефинира како „изјава на волја на субјектот во правото насочена кон настанок, промена или престанок на граѓанско-правните односи“¹. Поимането на правното дело како изјава на волја во цивилната доктрина се врши со цел да се направи дистинкција меѓу правното дело и правната работа. Така, професорката Р. Ковачевиќ Куштримовиќ го дефинира правното дело како „... правна работа во која се манифестира волјата на едно или на повеќе лица со намера да настане, да се промени или престане некое субјективно право“. Притоа, професорката Р. Ковачевиќ Куштримовиќ образложува дека „правната работа е поширок поим од правното дело“, па затоа заклучува дека „правното дело е вид правна работа, што подразбира дека секое правно дело е правна работа, но секоја правна работа не е правно дело“. На сличен начин и професорката Даница Попов прави дистинкција меѓу правните работи и правните дела: „Правните дела се волени правни работи, кај кои волјата содржи намера за настанување на права и обврски“. За разлика од правното дело, професорката Даница Попов укажува дека „правните работи имаат пошироко значење“, односно „правните работи доведуваат до правни последици независно од тоа дали субјектот што ги презел тие правни работи ги посакувал таквите последици (законска обврска за издржување, обврската на соседот да дозволи премин низ неговото земјиште, граѓанско-правни деликти и сл.)“². На исто становиште е и професорот Илија Бабиќ, кој подвлекува дека „правната работа е поширок поим од правното дело и ги опфаќа не само правните дела туку и правните дејства што не подразбираат изјава на волја како што се причинувањето штета од небрежност,

* Воопштен професор на Правниот факултет „Јустинијан Првиќ“, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје.

¹ Така: О. Станковиќ, В.В. Водичевиќ, *Увод у граѓанско право*, Номос, Београд, 2004, стр. 160. Исто и Р. Ковачевиќ Куштримовиќ, *Граѓанско право*, Нип, 1996, стр. 144, М. Ведрћ, Р. Клатиќ, *Граѓанско право*, 8. издание, Народне новине, Загреб, 2004, стр. 101. Како и Д. Попов, *Граѓанско право (општи део)*, Пето изменено и допуњено издание, Нови Сад, 2007, стр. 183. Анализирајќи ја историската генеза на терминот „правно дело“ професорот Д. Стојановиќ забележува дека терминот правно дело првпат го употребил Арнолд Хесе во 1807 година, а законската дефиниција за правното дело што и денес се користи се појавила во Граѓанскиот законик на Кралството Саксонија во 1863 (§88). Види: *Увод у граѓанско право*, Београд, 1990, стр. 232-237.

² Публиску за ова види: Р. Ковачевиќ Куштримовиќ, *цит. дело*, стр. 144.

³ Види: Д. Попов, *цит. дело*, стр. 184.

законската издришка и сл.⁴ Според мислењето на професорот Андрија Гамс, при разлучувањето на правните дела од правните работи треба да се земе предвид дали тие предизвикуваат некаков имотен ефект или не: „правните дела се изјави на волја што се каузални и со кои непосредно се пренесува некаква економска вредност од имотот на едно лице во имотот на друго лице“. За разлика од правните дела, професорот Андрија Гамс смета дека „правните работи претставуваат изјави на волја со кои се создава, се менува или се прекинува некој правен однос, меѓутоа со нив непосредно не се пренесува некаква вредност од имотот на едно лице во имотот на друго лице“.

1. Изјава на волја

Од суштинско значење за да настане правно дело како правен факт е изјавата на волја. Формирањето на волјата претставува психолошки процес што се одвива во човековата свест. Во оваа смисла за волјата да биде правно релевантна е потребно субјектот да поседува свест за правните последици што произлегуваат од изјавената волја и да има намера да стапи во одреден граѓанско-правен однос. Процесот на формирање на волјата не е предмет на уредување на граѓанското право, во граѓанското право правно значење има само изјавената волја, односно волјата што се манифестира во објективната стварност на начин на кој им е достапен и разбирлив на другите субјекти. Имајќи го предвид фактот дека формирањето на правно релевантна волја и нејзиното изјавување претставуваат два различни процеса, во правната наука се познати две теории што тргнуваат од различни претпоставки во поглед на утврдувањето на волјата што е релевантна за настанок на правното дело. Станува збор за: теоријата на волја и теоријата на изјавена волја.⁵ Според теоријата на волја, чиј застапник е Савини, се смета дека правно значење има внатрешната волја на субјектот на правото. Внатрешната волја е значајна бидејќи таа ги изразува вистинските желби на субјектот во поглед на стапувањето во граѓанско-правните односи. Според застапниците на теоријата на волја, изјавената волја е значајна и правно обврзувачка само доколку се поклопува со внатрешната волја на субјектот. Ваквото поимање за тоа која волја е правно релевантна подразбира дека доколку постои неусогласеност меѓу внатрешната и изјавената волја, правното дело е ништовно.⁶ Цивилистите со право забележуваат дека целосното прифаќање на теоријата на волја во правото би довело до правна несигурност, бидејќи се бара од субјектите на правото да ја проценуваат внатрешната волја на субјектот, а не волјата што е објективно изјавена.

⁴ Види: И. Бабич, *Основи имовинског права*, Јавно предузеће „Службени гласник“, 2006, стр. 129.

⁵ Понблиску за ова види: А. Гамс, *Ль. Туровић, Увод у граѓанско право*, Београд, 1990, стр. 182.

⁶ Така: И. Бабич, *цит. дело*, стр. 129. Исто и Д. Попов, *цит. дело*, стр. 208. Како и О. Станковић, *цит. дело*, стр. 161.

⁷ Види: Исто.

За разлика од теоријата на волја, која предност и дава на внатрешната волја на субјектот, теоријата на изјавена волја, чиј претставник е Колиер, тргнува од претпоставката дека само волјата што е изјавена може да биде правно релевантна. Според застапниците на оваа теорија, внатрешната волја е психолошки процес што нема правно значење бидејќи формирањето на внатрешната волја не може да им биде познато и достапно на другите субјекти во правото.⁸ Во оваа смисла во интерес на правната сигурност е да се зема предвид само волјата што субјектот ја изјавил, а не да се навлегува во толкувањето дали изјавената волја се поклопува со внатрешната волја, односно дали субјектот изјавил нешто што навистина го посакувал.

Во современите правни системи во поглед на утврдување на правно релевантна волја се прифаќаат елементи од двете теории. Примарно, правно релевантна е изјавената волја на субјектите во поглед на стапувањето во граѓанскоправните односи, што е во согласност со претпоставките на теоријата на изјавена волја. Меѓутоа, во одредени случаи како правно релеванта се цели и внатрешната волја на субјектите кога станува збор за институтите ментална резервација (*reservatio mentalis*), како и маните на волја (принуда, измама и заблуда), што е пак во согласност со претпоставките на теоријата на изјавена волја.

Законот за облигационите односи на Република Македонија како правно релеванта волја за настанок на правното дело ја третира изјавената волја. Во член 20 од Законот децидно е пропишано дека „*Волјата за склучување договор може да се изјави со зборови, знаци или друго однесување од кое со сигурност може да се заклучи нејзиното постоење*“. Исто така, во Законот е пропишано дека: „*одредбите на договорите се применуваат онака како што гласат*“ (чл. 91, ЗОО). Од цитираните одредби, јасно произлегува дека во позитивното право на Република Македонија изјавената волја доведува до настанување на правното дело, што значи дека македонскиот законодавец ѝ дава предност на изјавената волја наспроти внатрешната волја на субјектите во правото.⁹ Меѓутоа, во одредени случаи предвидени со закон правно значење може да има внатрешната волја на субјектите во правото. Имено, иако законодавецот упатува на толкување на содржината на договорот така како што

⁸ Така: О. Станковић, *цит. дело*, стр. 160-161. Исто и Д. Попов, *цит. дело*, стр. 186-187. Како и И. Бабич, *цит. дело*, стр. 129-130.

⁹ Изјавената волја исто така е правно релеванта за склучување на договорите согласно со одредбите на Законот за облигационите односи на Р. Хрватска, (чл. 248, в. 1, Закон о обвезним odnosima, NN 35/05, 41/08, 125/11 и 78/15). Законот за облигационите односи на Р. Србија (чл. 28, Закон о облигационим odnosima, "Sl. list SFRJ", br. 29/78, 39/85, 45/89 - odluka USJ i 57/89, "Sl. list SRJ", br. 31/93 i "Sl. list SGG", br. 1/2003 - Ustavna povelja). Законот за облигационите односи на Р. Црна Гора (чл. 21, Закон о облигационим odnosima, Službeni list Crne Gore, broj 47/2008). Албанскиот граѓански законик (art. 676). Швајцарскиот граѓански законик (art. 1). Во Германскиот граѓански законик, исто така, како правно релевантна се смета волјата што е изјавена, па во таа смисла Законикот пропишува изјавата на волја во случај на ментална резервација не е ништовна, освен во случаите кога лицето кон кое таа изјава била насочена знаело дека постои ментална резервација (sec. 116).

пропишано: „За склучување на полномошен договор е потребно доследноста да ја има деловната способност што се бара за склучување на такви договори“.¹³ Приорно, како правно релеванта се смета војлата изјавена од страна на потполно деловно способно лице. Во позитивното право на Р Македонија лицата со целосна деловна способност можат самостојно да изразуваат правно релевантна воја (чл. 45-6, ЗОО), што значи дека можат самостојно да стапуваат во граѓанско-правни односи и да склучуваат правни дела.¹⁴ Лицата што се потполно деловно неспособни и лицата со деловна деловна способност по правило не можат да изразуваат правно релевантна воја за настанок на правно дело, освен во исклучителни случаи предвидени со закон.¹⁵ Во поглед на деловно неспособните лица Законот за облигационите односи во став 2 на член 47-а децидно пропишува дека „Договорот на деловно неспособно лице е ништовен“. Исклучок постои само во поглед на склучувањето на т.н. секојдневни договори, односно договори од помала вредност, кои согласно со Законот за облигационите односи на Р Македонија можат да ги склучуваат и лицата што се потполно деловно неспособни (чл. 47-а, ст. 3).¹⁶ Делумно деловно способните лица согласно со Законот за облигационите односи можат да изразуваат воја што е правно релевантна за настанок само за оние видови правни дела за кои со закон е пропишано дека може да ги склучат и делумно

¹³ Ист одредба содржат и: Законот за облигационите односи на Р Србија (сл. 56, ст. 1). Законот за облигационите односи на Р Црна Гора (сл. 49, ст. 1) и Законот за облигационите односи на Р Хрватска (сл. 18, ст. 1).

¹⁴ Ставој 1 на член 488 на Францускиот граѓански законик пропишува дека: *Полнолетството се стекнува на 18 години, и на таа возраст лицето е способно да стапува во сите граѓански правни односи*. Во поглед на склучувањето на правните дела, Францускиот законик пропишува дека: *секоје лице што со закон не е прогласено за неспособно може да склучува правни дела* (арт. 1123). Неспособни да склучуваат правни дела согласно со одредбите на Францускиот граѓански законик се несеминарните малолетници и полнолетните лица што се заштитени со закон во согласност со член 488 на Законикот (арт. 1124).

¹⁵ Согласно со Германскиот граѓански законик малолетниците со навршени 7 години имаат ограничена деловна способност. Овие лица можат да склучуваат правни дела само со согласност на нивните законски застапници. Согласно од законскиот застапник не е потребна кај даровните правни дела во корист на малолетното лице (sec. 107), правни дела во кои малолетникот ги исполнува договорните обврски од средства што му биле дадени за таа цел од страна на законскиот застапник или од страна на трето лице со согласност на законскиот застапник или пак му биле оставени на слободно располагање (sec. 110), правни дела поврзани со дејност што малолетникот самостојно за врши со овластување од страна на законскиот застапник што е ратификувано од страна на семејниот суд (sec. 112), како и правни дела склучени за ради исполнување обврски од работен однос (sec. 113). Законот за облигационите односи на Р Србија пропишува дела ограничено деловно способните лица можат самостојно да ги склучуваат само правни дела кои им е допуштено со закон да ги склучуваат самостојно, а останатите правни дела ги склучуваат во согласност со нивниот законски застапник (сл. 56, ст. 2). Иста одредба како во Законот за облигационите односи на Р Србија е содржана и во Законот за облигационите односи на Р Црна Гора (сл. 49, ст. 2), а слична одредба содржи и Законот за облигационите односи на Р Хрватска (сл. 18, ст. 3, 4).

¹⁶ Слична одредба содржи и Германскиот граѓански законик, кој исто така допушта лицата што се наплно деловно неспособни да стапуваат во секојдневни договори што се од ниска вредност (sec. 105-а)

глава, во случај на толкување на спорните одредби од договорот, правно релевантна може да биде и заедничката намера на договорните страни (чл. 91, ст. 2, ЗОО). Законската одредба што налага да се истражува намерата на страните при толкување на спорните одредби од договорите, подразбира обврска да се утврди вистинската воја на договорните страни што постоела при стапување во определен облигационен однос.¹⁰ Неусогласеноста меѓу вистинската и изјавената воја согласно со Законот за облигационите односи може да биде и причина за рушливост на договорот. Согласно со одредбите на член 103 на Законот „Договорот е рушлив кога до склучило одредбено деловно способно лице, кога при неговото склучување имало мани во поглед на војата на страните, како и кога е тоа определено со овој закон или со друг пропис“. Мани на воја согласно со Законот за облигационите односи се сметаат заканата, забудата и измамата (чл. 52-54 и чл. 57).¹¹

1.1. Атрибути на правно релевантна изјава на воја

Треба да се има предвид дека секоја изјава на воја не може да доведе до настанок на правно дело. По ова прашање цивилистите се согласуваат дека правното дело може да настане само врз основа на изјава на воја што е правно релевантна. Како правно релевантна се смета изјавата на воја што е: а) дадена од страна на деловно способно лице, б) изјавена слободно, в) изјавена сериозно, г) возможна и д) дозволена.¹²

а) Правните субјекти мора да бидат свесни за правните последици што можат да произлезат од дадената изјава на воја, што подразбира дека тие треба да поседуваат деловна способност. Со став 1 на член 47-а децидно е

¹⁰ Слична одредба во поглед на толкувањето на договорите содржи и Законот за облигационите односи на Р Хрватска (сл. 319, ст. 2, Закон о обвезитим односима...), Законот за облигационите односи на Р Србија (сл. 99, Закон о облигационим односима...), Законот за облигационите односи на Р Црна Гора (сл. 95, Закон о облигационим односима...). Според одредбите на Албанскиот граѓански законик, договорите треба да се толкуваат на начин на кој ќе се утврди заедничката и вистинската намера на договорните страни, не ограничувајќи се само на буквалното значење на зборовите (арт. 681). Согласно со Германскиот граѓански законик, при толкувањето на изјавата на воја треба да се утврдува вистинската намера на страните, наместо да се придружува кон буквалното значење на изјавата (sec. 133). Слична одредба за толкување на договорите содржат и Францускиот граѓански законик, кој упатува на утврдување на вистинската намера на договорните страни (арт. 1156) и Швајцарскиот граѓански законик кој пропишува дека договорите треба да се толкуваат со цел да се утврди вистинската и заедничката намера на договорните страни (арт. 18).

¹¹ Забудата, принудата и измамата како мани на воја се причина за ништовност на правното дело согласно со Законот за облигационите односи на Р Хрватска (сл. 279-281 и 284, Закон о обвезитим односима...), Законот за облигационите односи на Р Србија (сл. 60-65, Закон о облигационим односима...), Законот за облигационите односи на Р Црна Гора (сл. 53-58, Закон о облигационим односима...), Францускиот граѓански законик (арт. 1109 - 1116). Според Германскиот граѓански законик не е обврзувачка војата изјавена во забуда (sec. 199), како и војата изјавена при измама или принуда (sec. 123). Швајцарскиот граѓански законик исто така како необврзувачки ги смета изјавите на воја дадени во забуда (арт. 23), измама (арт. 28) и принуда (арт. 29).

¹² Така: И. Бабиќ, *цит. дело*, стр. 131. Исто и Обрен Станковиќ, *цит. дело*, стр. 160. Како и Д. Попов, *цит. дело*, стр. 190-191.

деловно способно лице, односно чие склучување не им е забрането со судска одлука (полнолетните лица на кои делумно им е одземена деловната способност)¹⁷. Способноста за расудување е суштинска при стапување во граѓанско-правните односи, бидејќи им овозможува на субјектите да ги оценат последиците од изјавената волја. Претпоставка е дека секое деловно способно лице има способност за расудување, но во одредени околности кај лицето што дава изјава на волја може да постои неспособност за расудување настаната како резултат на дејството на психотропни супстанции, алкохол, привремено психичко растројство и сл. Волјата изјавена во услови кога кај лицето постоела неспособност за расудување (независно од тоа дали се работи за трајна или привремена неспособност за расудување) исто така не може да се смета за правно релевантна и да доведе до настанување на правното дело. Во Законот за облигационите односи на Р Македонија не постои децидна одредба за неспособност на договорот склучен со лице што во моментот на неговото склучување било неспособно за расудување¹⁸. За разлика од македонскиот Закон за облигационите односи, Германскиот граѓански законик децидно пропишува дека изјавата на волја дадена од страна на лице во услови кога лицето било неспособно за расудување или под привремено ментално растројство е неспособна (sec. 105). Францускиот граѓански законик пак содржи одредба со која им се забранува на вработените во институции што згрижуваат стари лица или иудат психијатриска нега да склучуваат правни дела со кои ќе стекнат сопственост или права што им припаѓаат на лица примени во тие институции, освен ако за тоа немаат дозвола од судот (art. 1125-1). Забраната е со цел да се заштитат интересите на лицата кај кои постои можност да се најдат во состојба на привремена или трајна неспособност за расудување, а чувството на „зависност“ спрема лицата што им ја даваат здравствената нега може да ја доведе во прашање и нивната слобода во изјавувањето правно релевантна волја.

Правните лица согласно со Законот за облигационите односи можат да изразуваат правно релевантна волја за склучување правни дела во рамките на својата правна способност (чл. 46, ст. 1). Правните дела склучени со правно лице надвор од рамките на дејноста на тоа лице се полноважни доколку лицето со кое било склучено правното дело не знаело, односно не можело да знае дека постои такво пречекорување (чл. 46, ст. 3). Начинот на кој правното лице формира и изразува правно релевантна волја е предмет на уредување на специјални закони, како што е Законот за трговските друштва¹⁹. Во основа,

¹⁷ „(1) Ограничено деловно способен малолетник може без одобрение од својот законски заштитник да ги склучува само оние договори чие склучување му е дозволено со закон.“
 (2) *Полнолетното лице на кое со судска одлука му е ограничена деловната способност може, без одобрение на законскиот заштитник да ги склучува сите договори чие склучување не му е забрането со судската одлука*, чл. 48, ст. 1 и 2, Исто.

¹⁸ Во Законот за облигационите односи неспособноста за расудување е причина за исклучување на одговорноста за штета (чл. 146).

¹⁹ Сл. весник на РМ, бр. 28/2004, 84/2005, 25/2007, 87/2008, 42/10, 48/10, 24/11, 166/12, 70/13, 119/13, 120/13, 187/13, 38/14, 41/14, 138/14, 88/15 и 6/16.

правно релевантна волја на правното лице се формира преку органите на управување, а во односите со трети лица таа волја ја изразува законскиот застапник, односно застапникот по закон на правното лице²⁰.

б) Втор услов за изјавата на волја да се смета за правно релевантна е да биде изјавена слободно од страна на субјектот на правото. Во оваа смисла цивилната доктрина смета дека кога изјавата на волја е дадена во заблуда, измама или принуда постојат околности што го оневозможуваат слободното изразување на волјата од страна на субјектот за склучување правно дело. Според тоа, таквата изјава на волја не може да биде правно релевантна²¹. Согласно со одредбите на Законот за облигационите односи на Р Македонија, лицата што склучиле правни дела, односно дале изјава на волја под закана, заблуда или измама можат да бараат поништување на правното дело.

- *Заканата* претставува предизвикување оправдан страв од некако зло со цел лицето да изјави волја со определена содржина за настанок на правното дело. Во овој случај лицето изјавува волја што навистина не ја поседува, односно постои свесно несогласување на волјата со изјавата. Бидејќи изјавата на волја е дадена во услови кога кај лицето постои страв од настанување на некако зло, изјавата на волја не може да се третира како слободна, па според тоа, таа не може да биде правно релевантна за настанок на правното дело. Во цивилната доктрина се прави разлика меѓу заканата и принудата како мани на волја. Според цивилистите, заканата претставува психичка принуда преку која кај лицето се создава т.н. оправдан страв дека ако не даде определена изјава на волја ќе трпи штетни последици. За разлика од заканата што опфаќа само психолошки притисок дека ќе биде нанесена штета, принудата претставува физичка присилба (тепање, малтретирање, злоупотреба) извршена со цел лицето да даде определена изјава на волја²². Принудата, според мислењето на цивилистите, секогаш е насочена непосредно кон лице што ја дава изјавата на волја²³, но сепак треба да се има предвид дека злото не мора нужно да му се нанесува непосредно на тоа лице. Сметаме дека принудата постои и кога лицето што ја дава изјавата на волја е свесно дека трето, нему блиско лице, трпи физичка присилба со цел да биде дадена изјава на волја со определена содржина.

Цивилистите со право забележуваат дека во случај на принуда, за разлика од заканата, лицето воопшто не дава своја изјава на волја, односно кај лицето воопшто не постои волја за склучување на правното дело, па оттука може да се смета дека правното дело воопшто не настанало²⁴.

²⁰ Законот за облигационите односи на Р Хрватска содржан децидна одредба дека право релевантна волја за правните лица изјавуваат органите на правното лице (sl. 18, st. 5).

²¹ Така Д Попов, *цит. дело*, стр. 190-191. Како и И. Бабиќ, *цит. дело*, стр. 130-131.

²² Професорот О. Станковиќ принудата уште ја нарекува и закана во потесна смисла на зборото. Види: *цит. дело*, стр. 179.

²³ Види: И. Бабиќ, *цит. дело*, стр. 170. Како и Д Попов, *цит. дело*, стр. 277-278.

²⁴ Види: Исто.

иднина. Третиот услов е заканата да биде извршена со недоделена (против-правно) дејствие. Како недоделени закани се сметаат, не само заканите што конституираат битие на некое кривично дело, туку и заканите кои се спротивни на моралот и на обичаите во граѓанско-правните односи. Притоа, не се смета за недопуштена заканата на доверителот дека ќе поднесе тужба упатена кон неговиот должник што паднала на долгуваното со реализација на забраните, или пак дека ќе се побара исплата на долгуваното со реализација на законно право и сл. Според цивилностите, овој тип „закани“ можат да бидат спротивни на моралот и на добрите обичаи во граѓанското право, па според тоа и недопуштени, доколку се користат за да се изврши притисок кон должникот да склучи некое друго правно дело под неволни услови кое не е навикно поврзано со постојната обврска²⁵. Четвртиот услов е заканата да биде одлучувачка за склучување на правното дело. Тоа подразбира дека треба да постои причинска врска меѓу принудата и дадената изјава на волја за склучување на правното дело. Професорката Д. Попов смета дека причинска врска постои кога заканата влијае врз изјавата на волја што се однесува на битните елементи на правното дело и во тој случај може да доведе до поништување на правното дело, додека кога заканата се однесува на изјавата на волја во врска со небитните елементи на правното дело, тогаш може да стане збор за ништовност само на тие одредби од правното дело, но не и за ништовност на правното дело во целост.²⁶ Истото становиште го дели и професорката Р. Ковачевиќ Куштримовиќ²⁷. Сметаме дека секоја закана што влијае врз слободната на изјава на волја, независно дали се однесува на битните или небитните елементи на правното дело, треба да се смета за релевантна билејќи го повредува принципот на слободна иницијатива, како еден од основните принципи на граѓанско-правниот метод.

Заблудата во цивилната доктрина се дефинира како погрешна претстава за правно релевантните факти поврзани со склучувањето на правното дело²⁸. Во овој случај волјата што ја изјавува субјектот во поглед на склучувањето на правното дело има недостаток затоа што изјавата се заснова врз погрешна претстава во поглед на фактите и околностите што се од значење за склучување на правното дело. Специфично кај заблудата е тоа што постои

постоела оправдан страв треба да се проследува од аспект на лицето кое кое било упатена заканата со оглед на фактот што одредени лица можат погледно да бидат запалени од друга, па според тоа треба да уживаат и соодветна правна заштита. Побавску за критериумот „оправдан страв“ види: О. Станковиќ, цит. дело, стр. 179. Како и Д. Попов, цит. дело, стр. 274-276. Исто и Р. Ковачевиќ Куштримовиќ, цит. дело, стр. 228. Францускиот граѓански законик, како што беше кажано, проширува дека заканата треба да биде подобро да предизвика страв кај разумно лице, но исто така упатува да бидат земени предпазни мерки, пакој и состојбата на тоа лице (арт. 1112, пар. 2).

²⁵ Така: Р. Ковачевиќ Куштримовиќ, цит. дело, стр. 228. Исто и: О. Станковиќ, цит. дело, стр. 179. Како и Д. Попов, цит. дело, стр. 275-276.

²⁶ Види: Цив. дело, стр. 275.

²⁷ Види: Цив. дело, стр. 228-229.

²⁸ Види: О. Станковиќ, цит. дело, стр. 177-178. Како и И. Бабиќ, цит. дело, стр. 167. Исто и Д. Попов, цит. дело, стр. 261-262.

Законот за облигационите односи ја уредува заканата како мана на волјата што може да биде причина за поништување на правното дело²⁵. Според законските одредби, закана постои доколку се исполнети следниве услови: да постои закана за животот, телото или друго значајно добро на договорната страна или на трето лице, заканата да биде подобна да предизвика оправдан страв, заканата да биде недоделена и заканата да биде одлучувачка во поглед на изјавената волја²⁶. Првиот услов подразбира дека заканата кон упатена кон лицето што ја дава изјавата на волја треба да биде насочена кон значајни добра, како што се животот и телото, но тоа можат да бидат и добра од имотна природа. Притоа, заканата може да биде насочена кон добра што му припаѓаат на трето лице. Законодавецот не определува поблиску кои се тие трети лица²⁷, но во правниот живот и во судската практика се смета дека тоа се блиските членови на семејството, но можат да бидат и лица со кои субјектот е во блиски односи, кои не можат да бидат и лица со кои (блиско пријателство и сл.). Вториот услов подразбира дека заканата треба да биде сериозна, односно да предизвика оправдан страв кај лицето дека таа закана може да се исполни²⁸ и да се однесува на зло што ќе настане во блиска

²⁵ „Ако договорната страна или некој трет со недоделена закана предизвика оправдан страв кај другата страна така што оваа породи тоа склучила договор, другата страна може да бара да се поништи договорот“. Види: чл. 52. Закон за облигационите односи.

²⁶ Овие елементи на заканата се присутни и во одредбите на и Законот за облигационите односи на Р. Србија (З. 60). Законот за облигационите односи на Р. Хрватска разликува закана и сила (принуда). Според одредбите на овој Закон, кога некој со недопуштена закана предизвика оправдан страв кај другата страна со што ќе ја нагера да склучи договор, може да се бара договорот да биде поништен. Доколку пак договорот биде склучен со примена на сила (принуда), тогаш се смета дека договорот не настанал (З. 279). Слична одредба како Законот за облигационите односи на Р. Хрватска содржи и Законот за облигационите односи на Р. Црна Гора, односно договорот склучен под закана е релативно ништовен, додека договорот склучен со примена на сила е апсолутно ништовен (З. 53). Според одредбите на Швајцарскиот закон за облигации „Лицето е под закана, односно принуда толку кога со оглед на околностите постои оправдана причина да верува дека постои непосредна и значајна опасност за неговото животно, телно, усред или имот или за блиски лица.“ (арт. 30, пар. 1). Интересно е што Швајцарскиот закон за облигационите односи децидно проширува дека и легитимно барање може да се смета како принуда ако е направено во услови кога се искористува тешката положба на другата страна и со цел да се изнуди неспазмерна корист (арт. 30, пар. 2). Германскиот граѓански законик измамата и заканата ги уредува во ист член. Притоа, проширува дека „лицето кое било принудено да даде изјава на волја под излама или со незаконити закани не е обврзано со таа изјава“ (З. 123, пар. 1). Согласно со одредбите на Францускиот граѓански законик, „принуда постои кога се создава впечаток кај разумно лице дека постои опасност тоа лице или неговото семејство да бидат изложени на непосредна и значајна штета“ (арт. 1112).

²⁷ За разлика од Законот за облигационите односи на Р. Македонија, Францускиот граѓански законик точно определува кои се третите лица кои кои можат да биде насочена заканата. Станува збор за: брачниот другар, претходниците и наследниците на лицето што ја дава изјавата на волја (арт. 1113).

²⁸ Постои објективна и субјективна теорија во поглед на утврдувањето на критериумот „оправдан страв“. Според претставниците на објективната теорија (која била присутна и во римското право) заканата треба да биде доволно сериозна да предизвика оправдан страв кај просечен човек. Претставниците на субјективната теорија пак сметаат дека оцената дали постоел или не

неусогласеност меѓу вистинската и изјавената волја за која субјектот на правното не е свесен во моментот кога е дадена таа изјава. Од тие причини, цивилистите ја определуваат заблудата како несвесно несогласување на вистинската со изјавената волја.³³ Заблудата може да доведе до поништување на правното дело, но само доколку станицуа збор за суштествена заблуда. Законот за облигационите односи на Р Македонија како суштествена ја определува заблудата што се однесува на: суштествените својства на предметот на договорот,³⁴ лицето со кое се склучува правното дело³⁵ и други околности што според обичаите во прометот или намерата на страните се сметаат за решавачки во поглед на склучувањето на правното дело³⁶ (чл. 53, ст. 1). Кај даров-

³³ Така: Д. Попов, *цит. дело*, стр. 262. Професорот И. Бабић истакнува дека според некои автори кај заблудата не може да стане збор за неусогласеност помеѓу вистинската и изјавената волја затоа што субјектот на правото изјавува нешто што навистина го посакува, меѓутоа има погрешна претстава за околностите од објективната стварност значајни за склучување на правното дело. Според тоа, не станицуа збор за недостатоци во изјавената волја, туку недостатоците се резултат на погрешната претстава што ја има лицето во поглед на правното дело што го склучува. Види: И. Бабић, *цит. дело*, стр. 167-168. Исто и С. Петровић, *Заблуда*, ЕИП, том III, стр. 793. Како и Р. Ковачевић Куштримовић, *цит. дело*, стр. 210.

³⁴ Суштествена заблуда во поглед на предметот на договорот се смета на пример заблудата во поглед на својствата што ги има стварта кај договорот за продажба, кога купувачот смета дека купува златно синдириче, а во суштина се работи за ползатена легура, или пак смета дека купува на сет кристални чаши, а во суштина се работи за обично стакло и сл.

³⁵ Суштествена заблуда во личноста постои кај правните дела што се склучуваат со оглед на личните својства на другата договорна страна како што може да биде случај кај договорот за налог, договорот за дело, договорот за дар, договорот за услуга и сл.

³⁶ Станицуа збор за генерална одредба според која како суштествена заблуда може да се третира заблуда во поглед на секој факт што во дадени околности се наметнува како решавачки во поглед на склучувањето на правното дело. Неспорно е дека македонскиот законодавец се определил за генерална одредба, наместо таксативно да ги набројува сите случаи на суштествена заблуда во поглед на склучувањето на правното дело. На ист начин суштествената заблуда е определена и во Законот за облигационите односи на Р Србија (чл. 60, ст. 1), Законот за облигационите односи на Р Црна Гора (чл. 54, ст. 1), Законот за облигационите односи на Р Хрватска (чл. 280, ст. 1). Германскиот граѓански законик содржи генерална одредба во поглед на суштествената заблуда: „Лицето кое даде изјава на волја во заблуда за содржината на изјавата или немало намера да даде изјава со таква содржина, нема да биде обврзано, ако може да се претпостави дека не би дало таква изјава доколку ја знаело фактичката состојба и било свесно за околностите на случајот“ (sec. 119, par. 1). Во ставот 2 на истиот член е пропишано дека „Заблудата за карактеристиките на личноста или за предметот на договорот вообичаено се сметаат за заблуда исто како и заблудата за содржината на изјавата“. Францускиот граѓански законик како суштествена ја пропишува само заблудата во карактеристиките на предметот на правното дело (art. 1110, par. 1). Заблудата во личноста, според одредбите на Францускиот граѓански законик може да биде суштествена само доколку правното дело е склучено со оглед на определено лице (art. 1110, par. 2). Швајцарскиот закон за облигации таксативно ги набројува случаите кога постои суштествена заблуда. Согласно со одредбите на Законот, суштествена заблуда претставува заблудата во: природата на договорот, предметот на договорот, личноста (законот е склучен со оглед на определена личноста), обемот на правата и обврските преземени со договорот, фактите што страната во добра верба ги смета за значајни во поглед на договорот (art. 24, par. 1). Притоа, Швајцарскиот закон за облигации дејствително ја исклучува како суштествена заблудата во причината (побудата) за склучување на договорот, како и грешките направени во пресметките содржани во договорот (кои не го прават договорот ништовен, но е неопходно да бидат коретираны) (par. 2 и 3).

ните правни дела Законот за облигационите односи како суштествена ја определува и заблудата во мотивот (побудата) на лицето што го склучило правното дело (чл. 54). Во случаите кога изјавата на волја е дадена преку трето лице (посредна изјава), согласно Законот за облигационите односи: „Заблудата на лицето преку кое страната ја изјавила својата волја се смета исто како и заблудата во сопственото изјавување на волјата.“ (чл. 56).

Покрај фактот што заблудата треба да биде суштествена, страната што бара поништување на правното дело поради суштествена заблуда треба да биде совесна, односно да постапувала со потребното внимание во прометот (внимание на добар домаќин, добар стручњак, добар стопанственик). Во оваа смисла, Законот за облигационите односи во став 2 на член 53 пропишува дека „Страната што е во заблуда може да бара поништување на договорот поради суштествена заблуда, освен ако при склучувањето на договорот не постапувала со вниманието што се бара во прометот“.³⁷

Измата претставува свесно предизвикување или одржување во заблуда на лицето што ја дава изјавата на волја со дел да се склучи правното дело. Според цивилистите, иззмата претставува преземање дејства со намера да се создаде или да се одржи во заблуда лицето со кое се склучува правното дело, а кои се спротивни на начелото на совесност и чесност во граѓанско-правните односи.³⁸ Од тие причини се смета за оправдано иззмата да води кон ништовност на правното дело, дури и во случаите кога заблудата не се однесува на суштествените елементи на правното дело.³⁹

³⁷ Поништувањето на правното дело поради заблуда сепак не ја исклучува одговорноста за надомест на штетата што ја трпи другата договорна страна, доколку е совесна (не знаела за заблудата на својот содоговарач), без разлика дали лицето е виновно за својата заблуда или не (објективна одговорност за штета). Види: чл. 53, ст. 3, Закон за облигационите односи. Објективна одговорност за надомест на штета при поништување на правното дело поради заблуда предвидуваат и Законот за облигационите односи на Р Србија (чл. 61, ст. 3), Законот за облигационите односи на Р Црна Гора (чл. 54, ст. 3) како и Законот за облигационите односи на Р Хрватска (чл. 180, ст. 3) Според одредбите на Швајцарскиот закон за облигации лицето кое склучило правно дело во заблуда е одговорно за настанатата штета на другата страна ако заблудата е настаната по негова вина и ако другата страна не била свесна за заблудата на својот содоговарач (art. 26). Германскиот граѓански законик пропишува дека постои одговорност за надомест на штета од страна на лицето кое се повикува на заблудата кон другата договорно страна или кон трето лице што ја трпаат како резултат на невалидноста на изјавата, но не повеќе од користа што тие би ја стекнале доколку изјавата на волја би била правно валидна. Одговорноста за надомест на штета не постои доколку другата страна или третото лице биле несвесни, односно знаеле или можеле да знаат за заблудата (sec. 122).

³⁸ Така: Р. Ковачевић Куштримовић, *цит. дело*, стр. 221. Исто и О. Станковић, *цит. дело*, стр. 178. Како и Д. Попов, *цит. дело*, стр. 268.

³⁹ Професорот О. Станковић разликува полесен и потешок вид на измама. Според професорот О. Станковић одржувањето на лицето во заблуда претставува полесен вид на измама, бидејќи во овој случај содоговарачот забележува дека другата страна е во заблуда, но не презема никакви дејства да ѝ укаже на тоа. Предизвикување заблуда, со право професорот О. Станковић го смета за потешок вид измама затоа што во овој случај се преземаат дејства со цел да се создаде заблуда кај содоговарачот во поглед на елементите на правното дело. Поблиску за ова види: *Цит. дело*, стр. 178. Професорката Д. Попов измамата ја нарекува „квалификувана заблуда“.

на правното дело, се подразбира дека тоа треба да биде дејство што го презема другата договорна страна или трето лице. Притоа, дејството може да биде сторено вербално, кога се даваат лажни податоци за елементите на правното дело со цел да се создаде заблуда, или со други дејства, како, на пример, кога златарот на иста полина ги сместува златниот накит и бижутеријата и сл. Во Законот за облигационите односи не се прецизира какво дејство би конституирало измама. Цивилната доктрина во овој поглед смета дека дејството може да биде позитивно или негативно. Позитивно дејство на измама (dolo) подразбира активност на субјектот насочена кон предизвикување заблуда кај другата страна, а негативното дејство на измама (dolo negativo) подразбира пасивност, кога постои свест дека другата страна е во заблуда, но не се презема ништо за да се отстрани заблудата. Во однос на негативните дејства (пасивност), некои цивилисти сметаат дека тие претставуваат повреда на начелото на совесност и чесност, па според тоа, треба да се третираат на ист начин како и позитивните дејства. Според други мислења, негативните дејства можат да се третираат како измама само кај одредени правни дела што се базираат врз доверба меѓу страните, како што се, на пример, фидуџијарните правни дела.⁴³ Во цивилната доктрина преовладува ставовието дека негативно дејство на измама постои тогаш кога е повредена законската обврска за информирање на договорната страна (full disclosure doctrine), доколку не постоела законска обврска за информирање во некои земји судската практика тоа би го третираа како случај на заблуда кај страната, а во други како повреда на начелото на bona fides.⁴⁴ Дејството исто така треба да биде извршено со намера. Намерата во дејството се смета за суштински елемент што ја разликува измамата од заблудата, па затоа со право цивилистите тврдат дека измама не може да биде предизвикана од невнимание или небрежност.⁴⁵ Исто така, намерата треба да биде конкретна, односно да има цел да предизвика заблуда или да ја одржи другата страна во заблуда.⁴⁶

⁴³ Појблиску за ова види: Д. Попов, *шт. дело*, стр. 270. Правните прописи во некои земји проишпуваат правни последици и во случаите кога една од договорните страни со измама прикрила важни податоци за елементите на договорот. Така Германскиот граѓански законик проишпува правни последици за: продавачот што со измама прикрил недостатоци на предметот на продажба (sec. 444, 445), дародавецот што со измама прикрил правни или физички недостатоци на предметот (sec. 523, 524), заемодавецот што прикрил недостатоци на предметот на заем (sec. 536b, 536d) и други. Швајцарскиот закон за облигациони односи исклучува било какви ограничувања на договорот за гаранција ако продавачот со измама од купувачот го прикрил фактот дека не постојувал согласно со гаранцијата (art. 199).

⁴⁴ Појблиску за ова види: R. Sefton - Green (ed), *Mistake, Fraud and Duties to Inform in European Contract Law*, Cambridge University Press, 2005, стр. 148-150. Исто и: E. Woid Hondius, Reingard Zimmermann, et al. *Towards a European Civil Code, Kluwer Law International*, 2004, стр. 400-402.

⁴⁵ Така: Р. Ковачевиќ Куштримовиќ, *шт. дело*, стр. 222. Исто и Д. Попов, *шт. дело*, стр. 269. Постојат и мислења дека во одредени случаи имама може да биде предизвикана и од небрежност. Види: O. Lando, H. Beale, *Principles of European Contract Law, Parts I and II*, Kluwer Law International 2000, стр. 252.

⁴⁶ Во цивилната доктрина се подвлекува дека конкретност на намера не подразбира дека таа треба да биде насочена кон точно определено лице, па во оваа смисла измама постои и во случаите кога дејството на измама е извршено со намера да се воведат во заблуда неопределени

Предизвикувањето или одржувањето во заблуда најчесто се врши од другата договорна страна, но дејството може да потекнува и од страна на трето лице. Во позитивното право на Р. Македонија измама постои и во двата случаја (како кога измамата потекнува од другата договорна страна, така и кога измамата потекнува од трето лице).⁴⁷ Кога измамата потекнува од страна на трето лице, согласно со Законот за облигационите односи, ништовноста на договорот може да се бара доколку другата договорна страна во моментот на склучувањето на договорот знаела или морала да знае за измамата (чл. 57, ст. 3), односно била несвесна. Доколку пак правното дело е даровно, односно договорот е без надомест, ништовноста може да се бара и во случај кога измамата ја извршило трето лице, а другата договорна страна била совесна, односно не знаела или не морала да знае за измамата (чл. 57, ст. 4). Анализата на одредбите на Законот за облигационите односи покажува дека за да постои измама, треба да бидат исполнети два услова: да постои дејство со кое се предизвикува или се одржува во заблуда лицето што дава изјава за склучување на правното дело и измамата да го наведе лицето на склучување на правното дело. Притоа, не е неопходно измамата да има цел постигнување имотна корист или причинување штета. Имајќи го предвид ова, во цивилната доктрина постојат ставовите дека измамата може да постои само кај договорите како двострани правни дела, но не може да постои кај едностраните правни дела. Професорот И. Бабиќ, во поглед на ова становиште, со право истакнува дека измама може да постои и кај едностраните правни дела, со оглед на тоа што измамата не мора секогаш да потекнува од другата договорна страна, туку може да потекнува и од страна на трето лице.⁴⁸ Позитивното право на Р. Македонија ја третира измамата како причина за ништовност не само на договорите како двострани правни дела туку и на едностраните правни дела. Во овој поглед, Законот за наследување на Р. Македонија проишпува дека тестаментот е ништовен ако завештателот бил измамен да состави тестамент (чл. 63). Исто така, согласно со Законот за наследување, може да се бара поништување на наследничка изјава и во случаите кога таа е дадена поради измама (чл. 133, ст. 2).

Со оглед на тоа дека приот услов кај измамата е предизвикување или одржување во заблуда на лицето што ја дава изјавата на волја за склучување

бидејќи за измамата постојат потешки правни последици отколку кај заблудата. Види: *Цив. дело*, стр. 268.

⁴⁷ На ист начин измамата ја определува и: Законот за облигационите односи на Р. Хрватска (Gl. 284), Законот за облигационите на Р. Србија (Gl. 65), Законот за облигационите односи на Р. Црна Гора (Gl. 58), Швајцарскиот закон за облигации (art. 28), Германскиот граѓански законик (sec. 123). Согласно со одредбите на Францускиот граѓански законик измамата е основа за поништување на договорот кога од измамените дејства на едната страна станува очигледно дека без нив другата страна не би го склучила договорот (art. 1116). Притоа, Францускиот граѓански законик дефинира проишпува дека постојењето на измамата не се претпоставува туку мора да биде докажано. Исто така, Францускиот граѓански не признава измама што потекнува од дејства на трето лице.

⁴⁸ Види: *Цив. дело*, стр. 169.

Вториот услов е измамата да го наведе лицето на склучување на правното дело. Според швилеистите, неопходно е да постои причинско-последична врска меѓу измамата и одлуката на лицето да го склучи правното дело за да можат да настанат правните последици од измамата, односно понитување на правното дело. Според ова, кога се бара понитување на правното дело поради измама, тужителот треба да докаже дека измамата играла значајна улога во поглед на склучувањето на правното дело. Меѓутоа, мислењата на швилеистите се поделени во поглед на прашањето за тоа колку „значајно“ треба да биде улогата на измамата за да се смета дека лицето е наведено да го склучи правното дело. Според едно мислење, измамата треба да биде основна и пресовладувачка причина за склучување на правното дело. Според друго мислење (кое е прифатено и во германската судска практика), доволно е измамата да има значајно влијание врз изјавата на војда на лицето што го склучило правното дело под измама, но не и да биде основна и пресовладувачка причина⁴⁶. Исто така, значајно во поглед на утврдувањето на причинско-последичната врска меѓу измамата и одлуката на лицето да го склучи правното дело е лицето да не било свесно за измамата во моментот кога ја дава изјавата на војда. Доколку лицето знаело дека постои измама, но сепак одлучило да го склучи правното дело, тогаш причинско-последичната врска не постои.

в) Според Законот за облигационите односи, изјавата на војда мора да биде сериозна, па според тоа, несериозните изјави на војда, не произведуваат правно дејство⁴⁷. Тие изјави треба да се разликуваат од т.н. ментална резервација (*reservatio mentalis*). Во случај кога едно лице дава несериозна изјава на војда, страната до која е упатена таа изјава нема впечаток дека лицето што ја дава таа изјава изјави на војда сака да стани во граѓанско-правен однос. Кај случајот на ментална резервација, пак, постои несогласување меѓу внатрешната и изјавената војда од страна на субјектот на правото. Во швилеиста доктрина пресовладува ставовиштето дека менталната резервација нема влијание врз важноста на правното дело, бидејќи другата страна не е доволна да проценува дали лицето што ја дава оваа војда навистина ја поскува⁴⁸. Швилеистите самогласно сметаат дека правното дело што е склучено при постоење на ментална резервација треба да се смета за полноправно поради „потребата за

Брзијана, Таша: *Kabel Saart, Karin Sein, Mari-Alex Samonov, Differentiation of Misake and Fraud in Grounds for Rescission of Transaction, JURISCA INTERNATIONALE, XI/2007*, стр. 144 и Виџај, Нето, стр. 156.

⁴⁶ Изјавата на војда мора да биде направена слободно и сериозно, во 20 ст. 2, Закон за облигационите односи. Швилеистите тврдат дека законот донесен според потреба според која *„Дискретивната војда на војда за која не постои стварна воја е добива со истакнување намера за понитување“* (стр. 118).

⁴⁷ Германскиот граѓански законик содржи детална според изјавата на војда без намера да се склучи правно дело (*Intentionalis voluntas*) не е ментална, освен ако другата страна била свесна дека изјавата е дадена под резервација (стр. 116).

доверба и совесно однесување на субјектите што стапуваат во граѓанско-правни односи⁴⁹.

г) Изјавата на војда мора да биде возможна за да доведе до склучување на правното дело. Невозможните изјави на војда не можат да бидат правно релевантни бидејќи со таквите изјави не може да се создаде впечаток дека лицето навистина сака и може да склучи правно дело. Невозможноста на изјавата може да произлегува од субјективни или објективни околности. Субјективни околности постојат доколку лицето што ја дава изјавата на војда очигледно не може да го оствари тоа што го изјавува (на пример, кога определено лице ветува дека некому ќе даде одредена сума пари на заем што ја нема). Објективни околности постојат кога изјавата на војда содржи елементи за кои се знае дека објективно се неостварливи (кога се зборува за продажба ствар што пропаднала или никогаш не настанала).

д) Изјавата на војда мора да биде дозволена. Секоја слободно изјавена војда мора да биде во согласност со правниот поредок за да доведе до настанок на важечко правно дело. Законот за облигационите односи детално прописува дека: *„Договорот кој не е во согласност со Уставот, законите и добрите обичаи е ништовен, ако целта на поредиктното правно не запнува на некоја друга санкција или ако со законот во определениот случај не е предвидено нешто друго“* (чл. 95, ст. 1). Кај договорите како довршани правни кои е една од страните дала изјава на војда што е недозволена, тоа не доведува до ништовност на договорот, но не ја исклучува одговорноста за правните последици кај страната што ја дала недозволена изјава на војда (чл. 95, ст. 2)⁵⁰.

1.2. Начини на изјава на војда

Начинот на изјавување правно релевантна војда подразбира совесен акт на манифестирање на војдата на субјектите на правното дело и вклучува кои манифестирање на правното дело. Во правниот живот војдата најчесто се изјавува со зборни или со други постојани знаци на изјава на војда. Законот за облигационите односи во ств. 1 на член 20 прописува: *„Војдата за склучување договор може да се изјави со зборни, со писбени или со други однесување од кои со сигурност може да се заклучи за навистина постоење“*. Во законот се наметнат на кој е изјавена војдата, димензионалната релевантна: а) наречено изјавена војда и б) молкува изјавена војда.

а) Како наречено изјавена војда се смета изјавата на војда со зборни (усно или писмено) или со други постојани знаци на кој може недвосмислено-

⁴⁹ Подолски на ова мислење: *J. Pothier, op. cit.*, стр. 108-109; *Ивоу и Ѓ. Стамковиќ, op. cit.*, стр. 161; *Като и Ѓидиќ, Suda, Comment Law, Introduction to the Law of Croatia, Arhivski list Anu. Vrh. Klasični Law International, 2014*, стр. 147.

⁵⁰ Сличен споредок се содржи во: Законот за облигационите односи на Р. Брна Брна (63. 1975), Законот за облигационите односи на Р. Србија (63. 1977) и Законот за облигационите односи на Р. Хрватска (63. 322).

но да се утврди содржината на изјавената волја⁵¹. Истично изјавена волја постои и тогаш кога волјата се изразува со определени зборови, како што се рачулањето, конамето на глава, кревањето рака на јавна продажба и други вообичаени знаци.

б) Момент изјавена волја постои тогаш кога волјата се манифестира со зборови или дејства од кои посредно може да се утврди содржината на изјавената волја⁵², т.е. по пат на конклузивни дејства. За конклузивните дејства во правото се сметаат оние од кои на посреден начин се заклучува содржината на изјавата на волја (на пример, кога некој лице ќе влезе во таквила возило, кога во продажбата ќе земе некое лице и ќе остане парн на касата и сл.).

Меѓутоа изјавената волја, односно изјавувањето волја по пат на конклузивни дејства не треба да се изедначува со молчението. Молчението на субјектите на правото вообичаено не се смета како изјава на волја и не доведува до изјавување на правни последици, што се гледа и од нашиот Закон за облигационите односи што денесно проширува дека „Молчението на поиндентитет не значи прифаќање на понудата.“ (чл. 34, ст. 1). Меѓутоа, во случаи определени со закон, дозволително е молчението да се смета како изјава на волја. Во поврзаното облигационно право на Република Македонија молчението на понудателот значи прифаќање на понудата доколку понудувачот и понудението се изјават во посебен деловен однос, во однос на определени ствари⁵³. Исто така, се смета дека малкопримачот што не го одбил великиот налогот, значи го прифатил и е должен да го исплати⁵⁴. Законот за облигационите односи предвидува и премоментно објавување на договорот за закуп во случаите кога закупецот ќе продолжи да го користи предметот, а закуподавачот на тој не се спортивастава⁵⁵. Премоментно објавување во македонското право е предвидено и кај договорот за ортаклик и кај договорот за пиндеш⁵⁶.

2. Други (посебни) услови за настанок на правното дело

Во определени случаи за настанок на правното дело, покрај изјавувањето на правно релевантна волја, потребно е да бидат исполнети и други (посебни) услови прописани со закон. Како посебни услови за важност на правното дело се сметаат: формата на правното дело (формалните правни дела мора да бидат склучени во законски предвидената форма – на пример договорот за купопродажба на недвижност мора да биде склучен во писмена форма и заверен кај нотар⁵⁷), дозволата од надлежен државен орган (старателот на деловно воспособено лице не може да склучува правни дела со кои ќе го отуѓува или се отпонува имотот на лицето под старателство без дозвола од

⁵¹ Така: Д. Петков, *цит. дело*, стр. 188-189; Иеро и О. Становиќ, *цит. дело*, стр. 160-161.

⁵² Бидат Иеро.

⁵³ Бидат: чл. 34, ст. 3, Закон за облигационите односи...

⁵⁴ Бидат: ст. 4, Иеро.

⁵⁵ Бидат: чл. 398, ст. 1, Иеро.

⁵⁶ Бидат: чл. 658 и 765, Иеро.

⁵⁷ Бидат: чл. 46, Закон за нотарат, Ст. весник на РМ, бр. 55/2007.

органот за старателство⁵⁸). Согласно на трето лице (правното дело што го склучило деловно способно лице може да произведе правно делство само ако постои одобрение или согласност од законскиот застапник на тоа лице⁵⁹), согласност на изјавените волји кај двостраните правни дела⁶⁰ и сл.

ЗАКЛУЧОК

Во трудот се претставува настанокот на правното дело. Трудот покажува дека правното дело во правната доктрина се дефинира како изјава на волја на субјектот на правото настаната кон настанок, правна или претпоставка на правносодржината односи. При тоа се заклучува дека од суштествена значење за настанокот на правното дело е изјавата на волја.

Трудот потпира дека формалноста на волјата претставува посебно важно процес што се одвива во човековата свест и за волјата да биде правно релевантна, потребно е субјектот да поседува свест за правните последици што произлегуваат од изјавената волја и да има намера да стигне во одреден правносодржинат однос.

Од трудот се гледа дека правната наука познана две теоретски за утврдување на правно релевантноста волја: теоријата на волја и теоријата на изјавена волја. Првата свести дека правното значење на настанок на правното дело ја припира во внатрешната волја на субјектот на правото. Застапувањето на оваа теоријата сметаат дека изјавената волја е значајна и правно објавувачка, само доколку се постојат се внатрешната волја на субјектот. Втората, т.е. теоријата на изјавена волја, како што покажува трудот, постои од претпоставката дека само изјавата што е изјавена може да биде правно релевантна, а дека внатрешната волја е само изјавениот процес кој нема правно значење. Во трудот се констатира дека современите правни системи на прифатил елементите од двете теоретски прираци, правно релевантноста е изјавената волја, а во одредени случаи се зема и внатрешната волја.

Во трудот се поднесува дека својата волја на волја не може да доведе до настанок на правно дело. При тоа, се објаснува дека правното дело може да настане само ако егзистира на изјавена волја што е правно релевантна, односно се исполнети следниве четири услови: да е дадена од страната на деловно способно лице, да е изјавена слободно и свршено, и да е исполнета и дозвољена.

⁵⁸ Бидат: чл. 142, Закон за советството, Ст. весник на РМ, бр. 80/02.

⁵⁹ Бидат: чл. 48, Закон за облигационите односи.

⁶⁰ Согласно со Законот за облигационите односи договорот се смета за склучен кога страните поставиле согласност за битните елементи на договорот (чл. 18). Исто така, договорот не ништува кога постои недоразбирање меѓу страните односно кога тие „доразумат“ дека се согласни, а исполнителот меѓу тие постои недоразбирање за предметите на договорот, или за исполнителите или предметите на обврските, договорот не ништува (чл. 55).

Приетот услов – постоенето на деловна способност се покажа дека произлегува од потребата правните субјекти да бидат свесни за правните последици што можат да произлезат од додента изјава на волја.

Вториот услов – изјавата на волја да биде изјавена слободно, се објасни дека подрабува секоја изјава на волја со која се доведува во прашање слободната иницијатива на субјектите (заблуда, измама или закана) може да доведе до ништовност на правното дело.

Третиот услов – изјавата на волја да биде сериозна се потпире на вврдењето според кое невозможните изјави не можат да бидат правно релевантни бидејќи не може да се создаде впечаток дека лицето наистина сака и може да склучи правно дело.

Четвртиот услов – изјавата на волја да биде дозволена се објасни дека произлегува од законската одредба што ги прогласува за ништовни правните дела спротивни на законот, моралот и обичаите.

Трудот покажа дека начин на изјавување правно релевантна волја е секој акт на манифестирање на волјата на субјектите на правото што е насочена кон настанување на правното дело.

Во зависност од начинот на кој е изјавена волјата, трудот покажа дека се разликуват два начина на изјава на волја: изрично изјавување на волја и премалчичено изјавување на волја. За изрично изјавување на волја, се укажа дека, се смета изјавувањето волја со зборови (усно или писмено) или со други знаци врз основа на кои може недвосмислено да се утврди нејзината содржина. За молкул изјавувањето волја се констатира дека таа постои кога волјата се манифестира со знаци или дејства (конклюдентни дејства) од кои посредно може да се утврди нејзината содржина. Притоа, се укажа дека таа не треба да се издигнува со молчешето што вообичаено не се смета како изјава на волја и не доведува до настанување на правни последици, освен во случаи определени со закон.

SUMMARY

The paper analyzes the conclusion of legal acts. It demonstrates that legal act is defined by scholars as expression of will of the person directed towards creation, change or dissolution of civil relations. In that regard it is concluded that crucial element for conclusion of the legal act is the declaration of will (intent).

The paper points out that the formation of the will (intent) is a philological process developing in the human consciences and for that declaration of will (intent) to be relevant it is necessary for the person to be aware of the legal consequences deriving from it and to have the intent to enter into civil relations.

The paper shows that in civil doctrine two theories are known with respect to determining the legally binding expression of will: the theory of will and the theory of expressed will (intent). The first theory considers the intent will as relevant for conclusion of the legal act, and the expressed will is binding only if is consistent

with the intent will. The second – theory of expressed will (intent), as it is shown in this paper, considers that only the expressed will (intent) is valid, and the intent will is a philological process that has no legal relevance. The paper concludes that contemporary legal systems implement parts of both theories. Primarily, the expressed will (intent) is legally binding, but in certain circumstances intent will may also be taken into consideration.

In the paper it is pointed out that every expression of will doesn't lead to conclusion of legal act. It is explained that legal acts may be concluded only on the bases of expression of will that is relevant. Relevant expression of will exists when the following four conditions are met: the will is expressed by person with full legal capacity, it is expressed freely and seriously, and it is possible and permitted.

The first condition – the existence of full legal capacity, as it was shown, derives from the need for persons to be aware of the legal consequences that may occur from the expression of will.

The second condition – the will to be expressed freely is explained with the argument that any expression of will given under error, fraud or duress compromises the person's freedom to enter into civil relations (free initiative), and therefore can't be legally binding. The legal act concluded under such circumstances may be declared as null and void.

The third condition – expression of will to be serious and possible is based on the premise that impossible declarations of will are not legally binding because they don't give the impression that the person really wants to conclude legal acts.

The fourth condition – expression of will must be permitted (legal) is explained by the fact that all legal acts concluded contrary to the law, morals or customs are considered as null and void.

This paper shows that expression of will may be any action used to demonstrate the will of a person to enter into civil relations and to conclude legal acts. Depending on the manner in which the will is expressed, the paper shows that there are two manners of expression of will: explicit expression of will and silent expression of will. Explicit expression of will is any act that expresses will verbally, in writing or by other signs used to comprehensively express intent. The silent expression of will is performed by concluding actions that implicitly express the person's intent. The paper also points out that silence is not to be identical as silent expression of will. Silence is not considered as expression of will, unless the law stipulates otherwise.